

ABÁDSZALÓK NAGYKÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

Szolnok, 2004. február 04.

ABÁDSZALÓK NAGYKÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

készítők :

Dr. Csányi Marietta
régész, örökségvédelmi szakértő
Szolnok

Farkas Renáta
építész
K-arc Építésziroda Bt., Szolnok

Gutman József
építész
EX! Építésziroda Kft., Szolnok

Szolnok, 2004. február 04.

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet alapján készült.

Az Önkormányzat fejlesztési céljait a 107/2003.(X.30.) számú képviselőtestületi határozattal elfogadott településfejlesztési koncepció részletezi.

Bevezetés - a hatástanulmány régészeti és egyéb részeinek alapelvei és célja

1. Az adott településre vonatkozóan valamennyi, a múzeumi adattárakban, esetleg helytörténeti gyűjteményekben, szakirodalomban, levéltárakban fellelhető vagy helyi lakosok közléseiből nyert információk alapján megismert és valamilyen módon nyilvántartott régészeti lelőhelyek számbavétele.

2. Az adott településre vonatkozóan minden olyan hely számbavétele, ahol régészeti lelőhely valószínűsíthető.

Egy-egy terület régészeti lelőhelyeinek gyakorisága, azaz a régmúlt idők településsűrűsége a földrajzi környezet teremtette életfeltételek függvénye. Az ismert, múzeumokban, közgyűjteményekben nyilvántartott lelőhelyek száma azonban mindenkor a vidék kutatottságán múlik.

Ha a hatástanulmány elkészítésénél a nem megfelelő évszak, vagy az állandóan sürgető határidő miatt a módszeres terepbejárásra nincs mód, a régészeti kutatottság hiányosságait geomorfológiai megfigyelésekkel ellensúlyozhatjuk. Tehetjük ezt azért, mert évek, évtizedek terepkutatásaiból mára már körvonalazódtak azok a törvényszerűségek, melyek korról korra szabályozták a letelepedés rendjét. A vízközelség és árvízmentesség például alapkövetelmény volt minden otthont kereső közösségnél — meg is találták e helyeket. Ezért a tévedés kockázata nélkül bátran régészeti érdekű helynek határozhatjuk meg azokat a területeket, melyeket domborzati, vízrajzi adottságai szinte minden korban letelepedésre alkalmassá tettek, s melyeken eszerint régészeti lelőhely valószínűsíthető. A településrégészeti kép azonban így sem lesz teljes, mivel ez a geomorfológiai megfigyeléseken alapuló módszer csak az általános szabályoknak megfelelő régészeti érdekű helyek kiválasztására használható, egyedi esetekre nem. Pedig terepbejárási tapasztalataink azt mutatják, hogy a valóságban előfordul, hogy általunk alkalmatlannak ítélt helyet is birtokba vettek elődeink - nem egyszer az ártérben – komoly fejtörést okozva ezzel az indítékaikat csak találgató mai kutatóknak. A geomorfológiai megfigyeléseket a dülőnevek tanulmányozása egészítheti ki, mivel azok sok esetben régi településekre utalhatnak.

A fent vázolt, teljességre törekvő komplex módszerrel, melyet a részlegesen kutatott Abádszalók esetében is alkalmazunk — becsléseink szerint — a valóságban meglévő régészeti lelőhelyeknek mintegy 70 %-át tudjuk feltüntetni.

A minél teljesebb településrégészeti rekonstrukció azért kulcsfontosságú, mert az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezetének éppúgy célja a leletek - lelőhelyek megmentése, védelme, mint a beruházások elősegítése azzal, hogy felhívja a figyelmet a lelőhelyekre, a feltárásukkal járó költségekre (melyek A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. Törvény értelmében a beruházót terhelik), a feltárások időtartamára, a feltétlenül kikerülendő, szigorúan védett helyekre, hogy — lehetőség szerint — csak elvétve

fordulhasson elő, hogy a már folyó kivitelezési munkálatokat kelljen hosszú hónapokra felfüggeszteni a nem várt leletek előkerülése miatt.

A számbavett lelőhelyeket, a beruházások esetén szükséges és javasolt intézkedések alapján általában három fő kategóriába soroljuk.

1. A feltétlenül kikerülendő helyek: a halmok (településcsúcsok és temetkezési helyek), a középkori templomhelyek és más, kiemelten védetté nyilvánított lelőhelyek.

2. Megelőző feltárással kötelezett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek.

(E kategórián belül egyedi esetekben felállíthatunk alkategóriákat, javaslatunk, tanácsaink alapján. Ilyen lehet pl. olyan lelőhely, mely nagyon intenzívnek mutatkozik már a felszíni megfigyelések alapján is, s ezért feltárása igen költséges és időigényes. A beruházás nem tilos e helyeken, csupán nem javasolt. Ilyen alkategóriát szisztematikus terepbejárási adatokra támaszkodva különíthetünk el, Abádszalókon erre egyelőre nincs mód.)

A nyilvántartott lelőhelyek között több olyan lehet, melyen már kisebb-nagyobb ásatás, leletmentés zajlott. E kutatások azonban mindig részlegesek voltak, soha nem terjedtek ki a lelőhely egészére, ezért megelőző feltárással ezután is szükség van.

Különleges helyet foglal el Abádszalókon a 3. lelőhely, a mai Tisza-tó területén. Feltehetően beruházás már nem fogja érinteni, de a rendszeres, mesterségesen előidézett vízszint-ingadozás miatt újabb jelenségek, leletek mosódhatnak ki a felszín alól, ezért ismételt feltárás válhat szükségessé.

3. Terepbejárást, próbaásatást, esetleg szakfelügyeletet igénylő helyek: Geomorfológiai sajátosságok alapján (pl. egykori vagy ma is élő folyómedrek árvízmentes partjai, árterek kis kiemelkedései, vizenyős rétek kiemelkedő földnyelvei stb.) régészeti érdeklődést definiált területek, olyan településeken, ahol módszeres terepbejárások nem folytak. Fontos tudnivaló: A terepbejárással, próbaásatással vagy szakfelügyelettel nem zárulnak le okvetlenül a régészeti tennivalók. E munkák a felderítést célozzák, azok eredményétől függően további régészeti kutatásokra, azaz megelőző feltárással is szükség lehet.

1. Vizsgálat

a) Történeti leírás, régészeti örökség

Abádszalók a Tisza bal partján fekvő település. Földtörténeti szempontból az ún. Nagykunsági röghöz, geomorfológiailag pedig az ún. Tiszai buckás táblához tartozik.¹ Természetföldrajzi képét a Tisza II. programmal, azaz a Tisza-tó létesítésével alaposan megváltoztatta az ember. Nagy területek kerültek víz alá, nemcsak a legalacsonyabban fekvő részek, hanem egykori szép partok is, melyek ma már csak időnként, a megcsapolt Tisza-tó alacsony vízállásakor szigetként emelkednek ki a víztükörfől. Mindezekről a változásokról azonban eleink mit sem tudtak, a régészeti lelőhelyeket ott kell keresnünk, ahol a még érintetlen természeti környezet a letelepedést lehetővé tette. Ezzel magyarázható, hogy az egyik, bejelölt régészeti lelőhely meglepő módon a mai tó

¹ Bulla Béla: Magyarország természeti földrajza. Budapest, 1964. 98-99.; Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmai, Zoonuk 3 /1988) 387.

közepén található (3. lelőhely). Ezt az Abádszalók-Bere, Telekhát néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet az 1960-as években fedezték fel. (L. később.)

A Tisza II.-programhoz az 1960-as években régészeti munkálatok is kapcsolódtak, melyek természetesen csak a település nyugati határára, a tározó építésével érintett területekre terjedtek ki. Abádszalók területének többi része régészeti szempontból fehér foltnak tekinthető. A bevezetőben jelzett módszert alkalmazva azonban nagyon sok letelepedésre alkalmas helyet fedezhetünk fel, s biztosra vehetjük, hogy azok elődeink figyelmét sem kerülték el. Ilyen nézőpontból szemlélve a település határát, kétféle felszíni formációval találkozhatunk.

— A mai településtől északra és délre nagy kiterjedésű, mélyebben fekvő, 85-88 tengerszint feletti magasságú rétek, legelők az egykori árteret jelentik, régészeti lelőhelyek előfordulása itt nem valószínű. A dűlőnevek is sok esetben beszédesek: Abádi Tisza-rét, Kerek-tó, Kis-Sukkos, Nagy-Sukkos, Szil-ér, Szalóki-rét, Szalóki-gyócs, Gyócs, Gyalog-páskom, Közlegelő stb.

— A várostól keletre és délkeletre kelet-nyugati ill. észak-déli irányban futó dombvonulatok tagolják a felszínt. E dombvonulatok általában mélyebben fekvő, egykor vízjárta vagy még ma is vizenyős területeket fognak közre. E partok legmagasabb részein ideális életfeltételeket találhattak elődeink. Régészeti lelőhelyet a 90 métert meghaladó tengerszint feletti magasságon valószínűsítünk, azokat jelöltük be. Csaknem mindegyiken magassági pont is található.

A dűlőnevek sajnos nem minden esetben jelentenek támpontot. Nagyon sok köztük mai keletű, mint például: Öntözött terület. A régiek feledésbe merültek, már nem szerepelnek az EOVS térképeken. Sok az ismétlődés, egymástól távolabb eső területeken újra meg újra felbukkannak ugyanazok a nevek: Kis és Nagy-Ajtós, Paphalom, Tomaj. Utóbbi név mindenképpen figyelemre méltó, amennyiben középkori falunevet jelenthet.

A két településből összevont község (ma nagyközség), Abád és Szalók egyesítése 1896-ban történt. Abád első említése Anonymusnál, 1200 tájáról, Szalóké Zaloukként 1271-ből ismert.² Mindkét név honfoglalás kori alapítást sejtet. A két falu ideális helyre, a folyó közelébe, árvízmentes magaslatra települt, mindenütt 90 méteres tengerszint feletti magasság fölé, gyakorlatilag ugyanazon az ártérből szigetszerűen kiemelkedő táblán osztozott, míg végül teljesen összeépült. Abád falu középkori előzményét régészeti feltárás is igazolta.³

Bár módszeres, Abádszalók egész területére kiterjedő régészeti terepbejárás nem történt, a tározó építését megelőzően, a régészek közléseiből, dokumentációkból tudjuk, hogy Abádszalók térségében is már Kr. előtt 4-5. évezredben megjelentek az első élelemtermelő közösségek, s ettől kezdődően a környék folyamatosan lakott volt; a gazdag élővilágú vizek partjait újra meg újra felfedezték otthont kereső elődeink.

b) Természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezet

² Adatok Szolnok megye történetéből. I. Szerk.:Tóth Tibor, Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok 1980. 77.

³ DJM Régészeti Adattár 1312-2002.

A település táji-természeti adottságainak legmeghatározóbb eleme ma már a Tisza-tó. A település fejlődésére, természeti és művi arculatának alakulását alapvetően a tó, illetve az a tó által generált idegenforgalom határozza meg.

A tavon kívül a település adottságai tipikusan alföldinek mondhatók : a tökéleteshez közeli sík vidék, talán a megyei átlagnál is kevesebb (és javarészt már elbontott állagú) halommal.

Abádszalók a településhálózatban sem töltött be kitüntetett szerepet egészen a legutóbbi időkig (ez a település megközelítésének lehetőségeiből világosan kitűnik), amikor is a tó révén a környék egyik legvonzóbb településévé vált. A nagyközség lakói az alapfokú ellátáson túl a környékbeli városokra vannak utalva, a nyaralók azonban sok mindent megtalálnak itt, amit a közeli települések nem tudnak kínálni.

A településszerkezetben is visszaköszön az idegenforgalom hatása. A térképen jól láthatóan elkülönülnek a régi, nőtt jellegű belső településrész, és a szabályos, új osztású újabb részek tömbjei.

c) Településkép és utcakép

A településkép és az utcakép a nagyközség (megyei mércével mérve gyors) fejlődésével párhuzamosan változik. A régi településrészek még őriznek valamit a hajdani falu hangulatából, ám az új részek inkább már kertvárosi jellegűek. A régi településrészekre is rányomja bélyegét az idegenforgalom : ahogy a tulajdonosváltással az egykor itt élők elköltöznek, és helyüket a csak időszakonként itt tartózkodó, távolról érkező új tulajdonosok veszik át, úgy változik a településkép, az utcakép. Esetenként talán már túlzott is a falusias-vízpartias jegyek hangsúlyozása.

d) Településszerkezet és területhasználat

A településszerkezet változásának legfőbb mozgatórugója nem valamiféle „felülről jövő” külső hatás (pl. új út, netán autópálya építése, óriási ipari vagy kereskedelmi beruházás, stb.), hanem az a helyi szándék, ami az idegenforgalmat a helyi gazdaság szekere elé kívánja fogni. Alapvetően ez motiválja az új lakóterületek létrejöttét (hiszen a régiék közel vannak a vízparthoz, ill. a település belső részén található, így idegenforgalmi szempontból piacképesebbek), és nyilvánvalóan ez motiválja az új üdülőterületek kialakítását is. Az ipari területek bővítésének szándéka viszont abból a megfontolásból fakad, hogy a helyi gazdaság kiszolgáltatottságát csökkentheti, ha több lábón áll. A kétféle motívum nyilvánvalóan kiegészíti, erősíti egymást (szinergia).

e) Településkarakter : telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

A telekszerkezet a régi településrészekben nőtt jellegű : szabálytalan utcavezetés, helyenként végletesen elaprózódott, szabálytalan formájú és különböző méretű telkek. Az újabb településrészek derékszögű utcahálózatukkal, egyen-méretűekkel inkább már korunk műszaki racionalitásának szülöttei. A beépítési módban és a telekhasználatban már nincs ilyen ellentét : mindkét esetben az oldalhatáron álló, fésűs beépítés (az utcai oldalon a lakóház, majd az egyre csökkenő méretű gazdasági épületek) a jellemző mindkét esetben. A lakóterületeken ma is gyakori a haszonállat-tartás. Ez ma már

gyakran nem csak az itt üdulöket, hanem a mezögazdasági jellegü életviteltöl elszakadó állandó helyi lakosokat is zavarja.

Méretüket tekintve a földszintes (egy egységet magukba foglaló) épületek vannak túlnyomó többségben, nagyobb házakat inkább csak a településközpontban és a tö közelében találunk.

f) Védettségek : régészeti és műemléki, területi és egyedi

Régészeti lelöhelyek :

Az 13 223 ha alapterületü nagyközség közigazgatási határán belül 90 régészeti lelöhelyet ill. régészeti érdekü területet vehetünk számba. Leírásukat a fent megjelölt kategóriák szerint csoportosítva, belterületet és külterületet külön tárgyalva adjuk.⁴ A régészeti érdekü területeknél természetsszerűleg csak rövid topográfiai leírás szerepel. A fentiekén kívül a szakirodalomból tudomásunk van Abádszalók területén három olyan lelöhelyről, melyeket földrajzilag nem tudunk azonosítani, így a térképen nem, de a lelöhelylistában római számmal jelölve szerepelnek.

Belterület

E tanulmányok célkitüzését figyelembe véve, a belterület, azaz a mai település maga ellentmondásos területnek tekinthető. Minden település, így Abádszalók is természetsszerűleg a legtöbb fejlesztést, beruházást a belterületen kívánja megvalósítani: itt épülnek a házak, orvosi rendelő, uszoda vagy szabadidő-központ, esetleg áruház — minden, mely a lakosság érdekeit szolgálja. *A település központja, majd a köré csoportosuló épületek sora, az alapító ősök bölcsességének köszönhetően, a földrajzilag legoptimálisabb területet foglalja el.* Feltételezhetjük tehát, hogy a mai településen, az álló házak alatt-között öskori, ókori, népvándorlás kori, középkori lelöhelyek bújnak meg, melyeket éppen a beépítettség miatt nem tudunk feltérképezni, s csak földmunka során véletlenül kerülhetnek felszínre. Mindezek folytán az a furcsa helyzet áll elő, hogy a múzeumi nyilvántartások alapján éppen a letelepedésre mindenkor legalkalmasabb terület tűnik lelöhelymentes vagy régészetileg ritkán lakott övezetnek. A Zrínyi utcánál a középkori falu maradványai útépítéskor kerültek elő. A valóságban azonban a belterületen máshol is, minden “kapavágásnál” számítani kell leletek előkerülésére, ezért itt fokozott figyelem szükséges, a törvény által előírt bejelentési kötelezettséggel.

A belterületen jelölt hat régészeti lelöhely a 2. és 3. kategóriába tartozik (ld. bevezetés).

Nyilvántartott régészeti lelöhelyek (2. kategória) :

1. lelöhely, Homokbánya: A község északi részén, a Tiszaderzsről jövö úttól keletre lévő homokbányában római kori szarmata és népvándorlás kori gepida telepre utaló leletek kerültek elő. A gepida leletek között a jellegzetes bepecsételt díszü kerámia is előfordul.⁵

⁴ A folyton változó, a lakosság emlékezete alapján át-áthelyezödö dülöneveket az EOVS térkép alapján, ha ott nincs dülönév, akkor a földhivatali térkép alapján adjuk meg.

⁵ Cseh János: Kora középkori gepida edények Abádszalókról. Jászokunág, 2000/2., KÖH azonosító: 36 035.

2. *lelőhely, Zrínyi utca*: A község nyugati peremén, a Tisza-tó felőli parton szilárd burkolatú út építésével összefüggésben ásatás folyt, melynek során a középkori falu részletét tárták fel, annak több települési szintje látott napvilágot.⁶

90. *lelőhely, Homokbánya I-II.*: A falu déli peremén, a régi homokbánya területén - szakirodalomból, adattári feljegyzésekből meglehetősen biztonsággal azonosítva - kora bronzkori sír, vaskori szkíta szórványleletek majd XVI. századi temető került elő.⁷

Régészeti érdekű helyek (3. kategória)

5 *lelőhely, Belterület, Szőlő*: A község keleti részén, homokos talajú szőlőskert területén emelkedő, Ny-K-i irányú ovális dombocska.

6 *lelőhely, Belterület, Szőlő*: A község keleti részén, homokos talajú szőlőskert területén emelkedő, É-D-i irányú ovális dombocska.

11. *lelőhely, Belterület*: A község ÉK-i szélénél ÉNY-DK-I irányú, ovális dombocska.

Külterület

Feltétlenül kikerülendő hely (1. kategória)

8. *lelőhely, Szil-dűlő, Szili-halom*: A településtől DNy-ra, a Szalóki-rétet délről határoló, Ny-K-i irányú csatorna (Gencs-ér) déli partján magasodó dombhát. Feltehetően azonos a Tóth Albert-féle Szili-halommal. Ez esetben kurgán, rézkori temetkezési hely.⁸

13. *lelőhely, Puna-halom*: A községtől keletre, a Szánombánom gyümölcsösbe ékelődő szőlő területén emelkedő halom. A kertbe vezető út csaknem teljesen széttroncsolta. A továbbiakban feltétlenül kikerülendő. Kurgán, rézkori temetkezési hely.⁹

20. *lelőhely, Szanyi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 2 km-re, közel a Szánombánom-kertből kiinduló Ny-K-i irányú dombvonulat K-i, legkiemelkedőbb tagja. Valószínűleg kurgán, rézkori halom-temetkezés.¹⁰

26. *lelőhely, Király-halom*: A községtől DK-re, kb. 2,5 km-re ÉNy-DK-i irányú földút DNy-i oldalán magasodó szabályos halom. Kurgán, rézkori halom-temetkezés.¹¹

29. *lelőhely, Sas-halom*: A falutól DK-re, kb. 3 km-re, homokbuckás területen elnyúló kiemelkedés. Neve alapján valószínűleg elszántott kurgán, rézkori halom-temetkezés.

30. *lelőhely, Kis és Nagyajtósi halom*: A községtől DK-re kb. 3,5-4 km-re földutakkal három oldalról határolt sávban emelkedik a szabályos halom, magassági ponttal. Alakja alapján valószínűleg kurgán, rézkori halom-temetkezés.

31. *lelőhely, Csordás-halom*: A községtől DK-re kb. 4 km-re ovális alapú halom, talán elszántott kurgán, rézkori halom-temetkezés.

33. *lelőhely, Porcsákos-halom*: A községtől messze DK-re kb. a tomajmonostori határon magasodik a halom. Kurgán, rézkori halom-temetkezés¹².

⁶ Pintér László és Polgár Zoltán ásatása. DJM Régészeti Adattár: 1312-2002. KÖH azonosító: 36040

⁷ Véleményem szerint a KÖH nyilvántartásában szereplő Homokbánya I. és II. ugyanazon lelőhely lehet. Sajnos a régi feljegyzésekhez nem csatolhattak részletes térképeket, azok titkossága miatt. Irodalom: Botkán Árpád: A Jászság és környékének szkítakerületei. Jász Múzeum Évkönyve 1938/1943. 45-48.; DJM Régészeti Adattár: 28-68., 36/b-68., 233-76.

⁸ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmi. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 389., KÖH azonosító: 32864

⁹ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmi. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹⁰ Talán ez a Tóth Albert által Szanyi-halomnak nevezett kunhalom. A szerző szerint megsemmisült, a földrajzi helymeghatározás azonban ráillik erre, a topográfiai EOY térkép alapján még létező halomra. Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmi. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹¹ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmi. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 387.

51. *lelőhely, Tanya-dűlői-halom*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő dombvonulatok egyikén szabályos halom. Az itt lévő fasor mindkét oldalára kiterjed. Valószínűleg kurgán, rézkori halom-temetkezés.

70. *lelőhely, Pap-halom*: A falutól DK-re, a tomajmonostori határtól kb. 2 km-re, földúttal kettészelt halom. Kurgán, rézkori halom-temetkezés.¹³

80. *lelőhely, Kisfás-halom*: A falutól DK-re, Pusztatomajtól délre kb. 800 m-re, É-D-i irányú földút nyugati oldalán ovális alapú halom, rajta kis kápolna maradványai.¹⁴

82. *lelőhely, Pap-halom*: A falutól DK-re, a Kunhegyest Tomajmonstorával összekötő földút északi oldalán kétcsúcsú, ikerhalom. Kurgán, rézkori halom-temetkezés.¹⁵

89. *lelőhely, Aranyos, (Kettős-halom?)*: A községtől DK-re, a kunhegyesi határon magasodó halom, Abádszalókra esik a nagyobb része. Azonos lehet a Tóth Albert-féle Kettős-halommal, bár a térkép egycsúcsú, szabályos, ovális alapú halomnak mutatja. A topográfiai leírás mégis ráillik.¹⁶ Kurgán, rézkori halom-temetkezés.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek (2. kategória)

3. *lelőhely, Bere, Telek-hát ill. Berei-rév*: A Tisza II. munkálataival összefüggő terepbejárások és leletmentések adatai alapján az azóta víz alá került területen, újkőkori: AVK és tiszai kultúra, kora-vaskori, római kori szarmata, árpád-kori és középkori telepnyomok kerültek elő. Később, 1998-ban leletbejelentésre kiszállva kisebb leletmentést végeztünk a már csak csónakkal megközelíthető, időszakosan szigetként kibújó egykori parton. Rézkori és a késő bronzkori gávai kultúra telepének néhány objektumát tártuk fel.¹⁷

4. *lelőhely, Vasútállomás*: A Tisza II. munkálataival összefüggő terepbejárások és helyszíni szemlék adatai alapján Újkőkor AVK, rézkori badeni kultúra, vaskori, római kori szarmata letelepedésre utaló leletek.¹⁸

10. *lelőhely, Szökő-halom*: Abádszalóktól ÉK-re, kb. 1 km-re, az egykori Lenin-tsz majorjánál DNy-ÉK-i irányú dombvonulat húzódik. Eredetileg hármashalom volt, de az 1970-es években a délnyugati kiemelkedés homokbányászat következtében megsemmisült. Ez a megsemmisült halom – a topográfiai leírás alapján – azonos lehet a Tóth Albert-féle *Szőlő-halommal*¹⁹. Az kurgán elpusztítása már jóvátehetetlen, de környezetében, amennyiben bolygatni kívánják, megelőző feltárás szükséges, ugyanis a hármashalom épen maradt része is minden bizonnyal régészeti lelőhely.

Régészeti érdekű helyek (3. kategória)

7. *lelőhely, Szil-ér*: A településtől délre, a faluszéltől kb. 200-300 m-re futó, Ny-K-i irányú csatorna déli partján magasodó dombhát.

¹² Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹³ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹⁴ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹⁵ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 388.

¹⁶ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 387.

¹⁷ DJM Régészeti Adattár: 154-70., 233-76., 485-2001., DJM Régészeti Gyűjtemény: ltsz.: 65.5.1-24., 65.6.1., KÖH azonosító: 36038

¹⁸ DJM Régészeti Adattár: 180-70., 233-76., DJM Régészeti Gyűjtemény: ltsz.: 69.2.1-2., 69.13.1-2., KÖH azonosító: 25465

¹⁹ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 389.

9. *lelőhely, Szil-dűlő*: A településtől DNy-ra, a Szalóki-rétet délről határoló, Ny-K-i irányú csatorna (Gencs-ér) déli partján, egy ott lévő digó-gödör nyugati oldalán magasodó dombhát.
12. *lelőhely, Kenderföldre-járó*: Közel a keleti faluszélhez, a cseresznyéskert szomszédságában É-D-i irányú dombocska.
14. *lelőhely, Szökő-hát*: A falutól ÉK-re kb. 2 km-re, a Szánombánom-kerttől É-ra Ny-K-i irányú dombhát.
15. *lelőhely, Szánombánom-kert*: A falutól ÉK-re kb. 2 km-re, a Szánombánom-kert keleti részén induló, abból kinyúló Ny-K-i irányú dombhát.
16. *lelőhely, Bodzás-fertő*: A falutól ÉK-re kb. 3 km-re, a Szánombánom-kerttől keletre Ny-K-i irányú dombhát.
17. *lelőhely, Bodzás-fertő*: A falutól K-re kb. 3,5 km-re, a Szánombánom-kerttől keletre kb. 1 km-re Ny-K-i irányú, két vizenyős sáv között húzódó gerinc középső magaslata. dombhát.
18. *lelőhely, Bodzás-fertő*: A falutól K-re kb. 4,5 km-re, közel a tiszaderzsi határhoz, DNy-ÉK-i irányú dombvonulat ÉK-i, legmagasabb pontja..
19. *lelőhely, Szanyi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 2 km-re, közel a Szánombánom-kertből kiinduló Ny-K-i irányú dombvonulat Ny-i, legmagasabb tagja.
21. *lelőhely, Ferenc- és Dobi-halom-dűlő*²⁰: A falutól K-re kb. 3 km-re Ny-K-i irányú dombvonulatok hármashalma.
22. *lelőhely, Ferenc- és Dobi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 3 km-re Ny-K-i irányú dombvonulatok egyik tagja az ÉK-DNy-i irányú földút mindkét oldalán
23. *lelőhely, Ferenc- és Dobi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 3 km-re Ny-K-i irányú dombvonulatok egyik tagja az ÉK-DNy-i irányú földút mindkét oldalán
24. *lelőhely, Ferenc- és Dobi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 3,5 km-re Ny-K-i irányú dombvonulatok egyik gerince.
25. *lelőhely, Ferenc- és Dobi-halom-dűlő*: A falutól K-re kb. 3-3,5 km-re Ny-K-i irányú dombvonulatok egyik tagja.
27. *lelőhely, Ferenc és Dobi-halom-dűlő*: A községtől DK-re, kb. 2,5 km-re ÉNy-DK-i irányú földút ÉK-i oldalán háromszög alapú magaslat.
28. *lelőhely, Kis és Nagyajtós*: A falutól DK-re, kb. 2,5-3 km-re, homokbuckás területen körte alakú kiemelkedés.
29. *lelőhely, Sas-halom*: A falutól DK-re, kb. 3 km-re, homokbuckás területen elnyúló kiemelkedés. Neve alapján valószínűleg elszántott kurgán, rézkori halom-temetkezés.
32. *lelőhely, Nagy és Kisajtós*²¹: A falutól DK-re, kb. 5 km-re, az egykori Aranykalász Tsz. Juhhodálya közelében két vízjárta, vizenyős terület között húzódó DNy-ÉK-i irányú keskeny gerinc legmagasabb része.
34. *lelőhely, Varjas*: A falutól messze DK-re, a tomajmonostori határ közelében, az onnan átnyúló É-D-i irányú dombvonulat déli része.
35. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sáv közti kiemelkedő gerinc északi dombja.
36. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sáv közti kiemelkedő gerinc egyik dombja.
37. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sáv közti kiemelkedő gerinc egyik dombja.

²⁰ Az EOV térképlapon Dombi-halomként szerepel, valószínűleg helytel35. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sáv közti kiemelkedő gerinc északi dombja. enül, a térképkészítők érthették félre. Emiatt a földhivatali térképen szereplő nevet használom.

²¹ A dűlőnév a földhivatali térképen szerepel.

38. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sáv közti kiemelkedő gerinc déli, az erdőből a szántóba nyúló magaslata.
39. *lelőhely, Bata*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdő területén két, nagyjából É-D-i irányú vizenyős sávok közti, egymással párhuzamos gerincek nyugati tagja.
40. *lelőhely, Csillagos*: A falutól DK-re, mesze a tomajmonostori határ közelében, oda is átnyúló buckás területen, kis mélyedések között kiemelkedő magaslat.
41. *lelőhely, Varjas*: A falutól DK-re, mesze a tomajmonostori határ közelében, ÉNy-DK-i irányú magaslat.
42. *lelőhely, Varjas*: A falutól DK-re, mesze a tomajmonostori határ közelében háromszög alakú magaslat.
43. *lelőhely, Varjas*: A falutól DK-re, mesze a tomajmonostori határ közelében ovális alakú magaslat.
44. *lelőhely, Varjas*: A falutól DK-re, mesze a tomajmonostori határ közelében ovális alakú magaslat.
45. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól délre É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő dombvonulat egyik magaslata.
46. *lelőhely, Öntözött terület (Tanya-dűlő)*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő, az itt lévő földút mindkét oldalára kiterjedő magaslat.
47. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő dombvonulatok egyik magaslata.
48. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő dombvonulatok egyik magaslata.
49. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között gerincként kiemelkedő dombvonulatok egyik magaslata.
50. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól DK-re lévő erdő területéről kinyúló É-D-i irányú vizenyős sávok között futó két gerinc egyesülésénél magasodó dombhát között gerincként kiemelkedő dombvonulatok egyik, az itt lévő fasor mindkét oldalára kiterjedő ovális magaslata.
52. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdősávoktól délre futó, É-D-i irányú vizenyős sáv nyugati partja.
53. *lelőhely, Nagy és Kisajtós-dűlő*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdősávoktól délre futó, É-D-i irányú vizenyős sáv keleti partjának egyik magas dombja.
54. *lelőhely, Pap-halom-dűlő*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdősávoktól délre futó, É-D-i irányú vizenyős sáv délkeleti partja.
55. *lelőhely, Pap-haloms-dűlő*: A falutól DK-re, kb. 6 km-re lévő erdősávoktól délre futó, É-D-i irányú vizenyős sáv keleti partján emelkedő hosszúkás dombhát.
56. *lelőhely, Öntözött terület (Tanya-dűlő)*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között futó széles dombvonulat egyik, az itt lévő földút keleti oldalán lévő Ny-K-i irányú ovális alapú dombja.
57. *lelőhely, Öntözött terület (Tanya-dűlő)*: A falutól DK-re É-D-i irányú vizenyős sávok között futó széles dombvonulat egyik, az itt lévő földút nyugati oldalán lévő Ny-K-i irányú ovális alapú dombja.
58. *lelőhely, Tanya-dűlő*: A falutól messze DK-re, É-D-i irányú, mélyedéseket közrefogó dombvonulat egyik tagja.
59. *lelőhely, Varjas (?)*: A falutól messze, DK-re s fasorral kísért földút két oldalán É-D-i irányú dombhát.
60. *lelőhely, Varjas(?)*: A falutól messze, DK-re két, fasorral kísért földút találkozásánál lévő magaslat.

61. *lelőhely, (Nincs dűlőnév):* A községtől DK-re, a tomajmonostori határ közelében, két, fasorral kísért földúttal bezárt szögben Ny-K-i irányú magaslat.
62. *lelőhely, Szele-hát:* A községtől DK-re, a tomajmonostori határnál DNy-ÉK-i irányú dombhát kettős kiemelkedéssel.
63. *lelőhely, Kecskés:* A községtől DK-re, É-D-i irányú dombvonulatok egyik magaslata, hasonló irányú, fasorral kísért földút két oldalán.
64. *lelőhely, Kecskés:* A községtől DK-re, É-D-i irányú dombvonulatok egyik magaslata, hasonló irányú, fasorral kísért földút két oldalán, a 63. lelőhelytől délre..
65. *lelőhely, Homok:* A községtől DK-re, É-D-i irányú dombvonulatok egyik magaslata.
66. *lelőhely, Homok:* A községtől DK-re, É-D-i irányú dombvonulatok egyik magaslata.
67. *lelőhely, Homok:* A községtől DK-re, buckás területen, derékszögben megtört út és csatornával közrezárt négyszögben ÉNy-DK-i irányú dombhát.
68. *lelőhely, Homok:* A községtől DK-re, ÉNy-DK-i irányú földút keleti oldalán, buckás területen hasonló irányú dombhát.
69. *lelőhely, Homok:* A községtől DK-re, É-D-i irányú dombvonulatok egyik magaslata.
71. *lelőhely, Pap-halom-dűlő:* A falutól DK-re, a tomajmonostori határtól kb. 2 km-re, a Pap-halom mellett, attól délre ÉNy-DK-i irányú földhát.
72. *lelőhely, Pap-halom-dűlő:* A falutól DK-re, a tomajmonostori határtól kb. 2 km-re, a Pap-halomtól délre, kb. 500 m-re É-D-i irányú földhát.
73. *lelőhely, Kígyós-lapos:* A községtől DK-re, a tomajmonostori határ mellett, É-D-i irányú mélyedésekből kiemelkedő keskeny földnyelv.
74. *lelőhely, Kígyós-lapos:* A községtől DK-re, a tomajmonostori határ mellett, É-D-i irányú mélyedésekből kiemelkedő keskeny földnyelv.
75. *lelőhely, Pap-halom-dűlő:* A községtől DK-re, buckás területen É-D-i irányú széles háttá egyesült dombvonulatok egyik tagja.
76. *lelőhely, Tomaj:* Abádszalók határának DK-i, Tomajmonostora, Kunmadaras és Kunhegyes közé ékelődő nyúlványán, É-D-i irányú dombvonulatok egyik tagja. A Tomaj név középkori falura utal.
77. *lelőhely, Tomaj:* Abádszalók határának DK-i, Tomajmonostora, Kunmadaras és Kunhegyes közé ékelődő nyúlványán, É-D-i irányú vizenyős mélyedés keleti partja.
78. *lelőhely, Tomaj:* Abádszalók határának DK-i, Tomajmonostora, Kunmadaras és Kunhegyes közé ékelődő nyúlványán, az egykori Lenin Tsz. épületénél ÉNy-DK-i irányú keskeny, gerincszerű magaslat.
79. *lelőhely, Tomaj:* Abádszalók határának DK-i, Tomajmonostora, Kunmadaras és Kunhegyes közé ékelődő nyúlványán Pusztatomajtól délre, É-D-i irányú földút nyugati oldalán, azzal párhuzamos dombvonulatok egyik kiemelkedő tagja.
81. *lelőhely, Harang-halom:* Pusztatomajtól DK-re ÉNy-DK-i irányú földúttól nyugatra kb. 200 m-re háromszög alakú kiemelkedés. Alakja alapján nem valószínű, hogy kunhalom, de mindenképpen régészeti érdekű terület.
83. *lelőhely, Ugar:* A községtől DK-re, Pusztatomajtól délre, közel a kunhegyesi határhoz É-D-i irányú kiemelkedés.
84. *lelőhely, Ugar:* A községtől DK-re, Pusztatomajtól délre, közel a kunhegyesi határhoz DNy-ÉK-i irányú kiemelkedés.
85. *lelőhely, Hegyes-halom-dűlő:* A községtől DK-re, közel a kunmadarasi határhoz, erdőkkel, vizenyős rétekekkel és a V-1/11a mellékcsatornával határol buckás területből kiemelkedő magaslat.
86. *lelőhely, Félix-major:* A Kunhegyes-Kunmadaras műúttól, Ny-ra, földutak, csatornák által közrezárt négyszögben, kb. 500-600 m átmérőjű mélyedés nyugati peremén emelkedő háromszög alakú magaslat északi nyúlványa.

87. *lelőhely, Félix-major*: A Kunhegyes-Kunmadaras műúttól, Ny-ra, földutak, csatornák által közrezárt négyszögben, kb. 500-600 m átmérőjű mélyedés nyugati peremén emelkedő háromszög alakú magaslat DNy-i nyúlványa.

88. *lelőhely, Félix-major*: A Kunhegyes-Kunmadaras műúttól, Ny-ra, földutak, csatornák által közrezárt négyszögben, kb. 500-600 m átmérőjű mélyedés nyugati peremén emelkedő háromszög alakú magaslat DK-i nyúlványa.

Nem azonosítható nyilvántartott régészeti lelőhelyek

*I. lelőhely, Kálvária-domb.*²²

*II. lelőhely, Dobi-halom.*²³

*III. lelőhely, Csárda-halom.*²⁴

Művi értékvédelem :

Műemléki védelem alatt két épület áll a településen : a római katolikus és a református templom. Az Önkormányzat 2003-ban kezdeményezte a Belsőfalusi Református Templom országos védelem alá vonását. Országos jelentőségű területi művi értékvédelem nincs a nagyközségben.

Helyi jelentőségű művi értékvédelem alatt jelenleg sem terület, sem objektum nem áll.

g) Területhasználat és területi állapot

A belterületen a területhasználat jellemzően lakó ill. üdülési célú. A tóparton jelentős kiterjedésű a sportolási célú különleges terület. A belterületi határ mentén általános és kertes mezőgazdasági területek mellett (meglévő és tervezett) ipari területeket találunk.

A külterületen a legjellemzőbb a mezőgazdasági célú területhasználat, de nem elhanyagolható a település területének 10 %-át kitevő erdő sem. A külterületen is találhatók beépítésre szánt területek : majorok, tanyák és ipari területek.

A település környezetvédelmi szempontból szerencsés helyzetűnek mondható : a környezeti állapot jó, jelentős mértékű szennyezésről nem tudunk.

2. Változtatási szándékok

a) Településhálózati és tájhasználati változás

A tervezett változtatások sem a településhálózatban, sem Abádszalók településhálózati szerepében, sem a már kialakult tájhasználatban nem okoznak (káros) változásokat. A

²² Lehet, hogy azonos a Kisfás-halommal, de erre nincs bizonyíték. Sőregi János: Jelentés a Déri Múzeum 1938. évi működéséről és állapotáról. DMÉ XXXV (1938) 5-78., KÖH azonosító: 31713

²³ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 387. KÖH azonosító: 32853

²⁴ Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmjai. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, Zounuk 3 (1988) Szerk.: Botka János, Szolnok, 1988. 349-410. 387.

tervezett fejlesztések a település már meglévő és balszerencsésnek nem nevezhető jellegzetességeit erősítik tovább.

Talán a legnagyobb horderejű terület-használati változásnak a tóparthoz közeli lakóterületek üdülőterületté történő átminősítése nevezhető.

b) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A helyi építési szabályok tervezett módosítása a település szerkezetében lényegi változást nem idéz elő, a tervezett új lakó-, üdülő- és ipari területek szervesen illeszkednek a település már kialakult szerkezeti rendszeréhez.

A tervezett változások extenzív jellegűek : a beépítés meglévő jellegét, intenzitását nem befolyásolják.

c) Infrastrukturális változás

A legfontosabb tervezett változás a közúthálózatot érinti : a 3221 és 3216 jelű utak tervezett fejlesztése egyrészt javítaná Abádszalók és a szomszédos települések illetve a távolabbi közlekedési folyosók kapcsolatát, másrészt az új út elkerülő jellegével hozzájárulna az értékes belterületi részek tehermentesítéséhez a közlekedés okozta környezeti terhelést illetően.

Az egyéb tervezett infrastrukturális fejlesztések (a meglévő utak szilárd burkolattal történő ellátása, a szennyvízcsatorna-hálózat fejlesztése) nem igénylik a helyi építési szabályok módosítását.

Jelentős infrastrukturális változás lesz a tervezett regionális hulladéklerakó megvalósulása, ami a jelenleg lerakónak használt terület rekultivációjára ad lehetőséget. A regionális hulladéklerakó a település közigazgatási területén kívül valósul meg.

d) Népeség, életmód, társadalom, kultúra változása

A rendezési terv módosítását szükségessé tevő módosítási szándékok nem irányulnak ezen tényezők megváltoztatására, inkább az e területeken jelenleg is tapasztalható folyamatoknak adnak teret. Ezek szerint a nagyközség az idegenforgalomnak köszönhetően lassan elveszti falusias jellegét, népessége nyaranta az állandó többszörösére duzzad, társadalmi-kulturális összetételét tekintve egyre színesebbé, nemzetközivé, egyre „európaiabbá” válik. Ez a változás azonban viszonylag fokozatosan zajlik le, nem okoz drámai megrázkódtatást, és természetesen az idegenforgalmi szezonon kívüli időszakokra is kihat. Nem a rendezési terv tervezett módosítása idézi elő ezeket a változásokat; épp ellenkezőleg, a település változása igényli a helyi építési szabályok módosítását.

3. Hatáselemzés

a) Történeti településhálózati következmények

A TRT tervezett módosítása a történetinek tekinthető településhálózati kapcsolatokat tovább erősíti. A településközi úthálózatban tervezett változások csak az érintett településekkel közösen (és persze állami közreműködéssel) valósíthatóak meg.

b) Természeti, táji hatások

A helyi építési szabályok tervezett módosításának számottevő táji-természeti hatása (főleg káros hatása) nincsen. A tervezett változtatásokat jelentős mértékben a meglévő táji-természeti adottságok kiaknázása (így szükségképpen azok védelme) motiválja.

c) A településkép feltárulásának változásai

A közúti hálózat tervezett módosításának eredményeképpen kétségtelenül jelentősen változik a településkép az átutazók számára, hiszen az eddigiekhez képest gyakorlatilag semmit sem fognak látni a nagyközségből. Mint minden változás esetében, úgy ez esetben is felmutathatók negatív következmények, ám összességében valószínűleg a változás pozitív hatásai lesznek többségben.

Az itt lakók, ide érkezők számára viszont ez a változás egyértelműen pozitív : esetükben a településképp megítélése minden bizonnyal javulni fog.

d) Régészeti emlékek feltárhatósága, bemutathatósága vagy pusztulása

A tervezett módosítások a régészeti emlékek létét nem veszélyeztetik, feltárhatóságukat ill. bemutathatóságukat nem befolyásolják.

A tervezett új beépítések közül egyedül a belterület déli részénél lévő tervezett új iparterület érint nem nyilvántartott, valószínűsíthető régészeti területet. Ennek szem előtt tartásával az itt esetlegesen fellelhető régészeti értékek szempontjából a változás pozitív, hiszen a terület esetleges beépítése a terület feltárását idézheti elő.

e) Történeti térbeli rendszerek alakulása

A TRT tervezett módosítása nem éri el azt a léptéket, amikor bármely, történetinek tekintendő térbeli rendszert veszélyeztethetne. E rendszerek átalakulásának orozslánrésze a Tisza-tó létrejöttével zajlott le.

f) Műemléki együttesek, műemlékek jelentőségének alakulása

A településen található kettő darab ilyen jellegű védelmet élvező épület műemlék volta csekély szerepet játszik a nagyközség életében. Jelentőségük idővel valószínűleg növekszik, ám számottevőnek belátható időn belül aligha lesz nevezhető. Jelentőségük növekedését nem a TRT tervezett módosítása, hanem az idegenforgalom erősödése, és az ideérkezők figyelmének a kulturális örökség felé fordulása idézheti elő.

g) Műemlékek fenntarthatóságának, megújulásának gazdasági esélyei

Mindkét műemlék épület rendeltetése templom. Fenntartásukban, folyamatos megújulásukban megítélésünk szerint elsősorban (rendeltetésük okán) az illetékes egyházaknak, másodsorban (műemléki védettséjük okán) pedig az államnak kell

szerepet vállalni. E forrásokról, jövőbeni esélyeikről nem tudunk nyilatkozni. Megítélésünk szerint további (pl. önkormányzati vagy az idegenforgalomból származó) források bevonására reálisan csak eseti jelleggel és szerény mértékben szabad számítani.

h) Településkarakter változásának hatása

A tervezett változtatások nyomán a településkarakter nem fog lényegesen megváltozni, így annak hatása sem lehet számottevő.

i) Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

A településközi út belterületről történő kikerülésével a közlekedésből származó környezeti ártalmak csökkenni fognak, ami minden bizonnyal jótékony hatást fog gyakorolni a művi értékek állapotára.

Az e szempontból potenciálisan veszélyesnek tekinthető változások (az új ipari területek) elhelyezkedésüknél fogva nem gyakorolhatnak észrevehető mértékben káros hatást a művi értékek állapotára.

j) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Amint az eddigiekből bizonyára kitűnik, a tervezett módosítás eredményeképpen nem jelentkeznek olyan (káros) folyamatok, amelyekkel kapcsolatban reálisan lehetne számolni a visszafordítás igényével.

k) Kárenyhítés lehetősége, költsége, ill. ellentételezésének lehetőségei

Negatív hatások híján az építészeti örökséget illetően károkkal ill. azok ellentételezésével sem kell számolnunk.

4. Összefoglaló

Abádszalók területén a részleges régészeti kutatások és a térképi geomorfológiai megfigyelések alapján 90 régészeti lelőhelyet tüntettünk fel. Ezek között 13 szigorúan védett kunhalom valamint 6 nyilvántartott régészeti lelőhely szerepel. A többi régészeti érdekű terület, melyeken régészeti leletek előfordulására számítani kell.

Szükségesnek tartjuk egyszersmind felhívni a figyelmet arra, hogy - a régészeti lelőhelyek számára, jellegére vonatkozóan - az örökségvédelmi hatástanulmány megállapításai a 2004. nyarán érvényes állapotot tükrözik. A régészeti kutatások a megye területén továbbra sem állnak meg, a fenti településrégészeti kép ezért folyamatosan változik. Éppen ezért az ilyen hatástanulmány elsősorban tájékoztató, irányadó jellegű, de nem váltja ki az egyes, majdani építkezéseknél kötelező szakhatósági engedélyeztetést.

Az építészeti örökség egyéb elemeit illetően nem kell negatív folyamatokra, károokra számítanunk. Elsősorban a tervezett infrastrukturális változásoknak köszönhetően a módosításoknak a művi értékekre gyakorolt hatása alapvetően pozitív jellegű.

5. Nyilatkozat

A jelen hatástanulmány készítőiként nyilatkozunk, hogy az Abádszalóki TRT módosítása során tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá a jelen hatástanulmány elkészítéséhez szükséges jogosítványokkal rendelkezünk.

Dr. Csányi Marietta
sk.

Farkas Renáta
sk.

Gutman József
sk.

MELLÉKLET : Összesítő táblázat Abádszalók régészeti lelőhelyeiről

Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV Térkép -lap	Koordináták	Tszf. m	A lelőhely állapota
1	Homokbánya	Telep	Megelőző feltárás	67-422	x=767830 y=239100	90	Bolygatott
2	Zrínyi utca	Telep	Megelőző feltárás	67-422	x=766850 y=239100	93	Részben feltárt, fedett
3	Bere, Telek-hát	Telep	Ismételten ásatás	67-244	x=763760 y=241070	92	Részben feltárt Elárasztott
4	Vasútállomás	Telep Temető	Megelőző feltárás	68-424	x=763740 y=235520	89	Részben feltárt Bolygatott
5	Belterület	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	67-422	x=767350 y=238380	95,2	
6	Belterület	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	67-422	x=767290 y=238310	95,5	
7	Szil-ér	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	67-422	x=766720 y=236300	91	
8	Szil-dűlő Szili-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	67-422	x=764190 y=236200	89-91	Elszántott
9	Szil-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	67-422	x=764420 y=236200	90-90,4	
10	Szökő-halom	Halomhely Régészeti érdeklő hely	Megelőző feltárás	68-311	x=769590 y=239790	92,1	Részben elpusztult
11	Belterület	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=768400 y=238850	92	
12	Kenderföldre-járó	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=768800 y=238840	95,4	
13	Puna-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=769450 y=238290	99	Részben elpusztult
14	Szökő-hát	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=769950 y=239450	91	
15	Szánombánom-kert	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=770040 y=239300	92,6	
16	Bodzás-fertő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=770360 y=239170	95,3	
17	Bodzás-fertő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=770830 y=239600	91,8	
18	Bodzás-fertő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=771500 y=2399310	93,7	
19	Szanyi-halom-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=770950 y=238800	95,4	

Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV Térkép -lap	Koordináták	Tszf. m	A lelőhely állapota
20	Szanyi-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=771550 y=238900	95,1	Bolygatott
21	Ferenc és Dobi-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=771650 y=238060	92,7	
22	Ferenc és Dobi-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=771400 y=237800	94	
23	Ferenc és Dobi-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=771610 y=237550	92,5	
24	Ferenc és Dobi-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=772480 y=237820	92,1	
25	Ferenc és Dobi-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=772200 y=237900	92	
26	Király-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=770780 y=237550	101	
27	Király-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=771320 y=237500	95,4	
28	Nagy és Kisajtós	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=770600 y=237110	96,3	
29	Sas-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=770720 y=236880	94,6	
30	Nagy és Kisajtósi-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=769750 y=237140	95,5	
31	Csordás-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=769880 y=236550	95,2	
32	Nagy és Kisajtós	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-311	x=772000 y=236550	92,8	
33	Porcsákos-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-311	x=773650 y=236810	94,4	
34	Varjas	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-314	x=774410 y=232330	93,8	
35	Bata	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770770 y=235450	90-92	
36	Bata	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770710 y=235240	92,6	
37	Bata	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770650 y=235050	92,5	
38	Bata	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770590 y=234730	92,2	
39	Bata	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770500 y=235250	89-90	
40	Csillagos	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772160 y=235800	91,3	
41	Varjas	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772690 y=235000	90-91,5	

Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV Térkép -lap	Koordináták	Tszf. m	A lelőhely állapota
42	Varjas	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772580 y=234600	92,1	
43	Varjas	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772930 y=234300	95,1	
44	Varjas	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=773060 y=234070	92	
45	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769840 y=235050	89-91	
46	Öntözött terület Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769400 y=234630	93,4	
47	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769810 y=234530	92,5	
48	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770590 y=234720	91,9	
49	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770000 y=234410	92,6	
50	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770310 y=234340	93,2	
51	Tanya-dűlői-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-313	x=770270 y=234030	95,4	
52	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770700 y=234170	92,4	
53	Kis és Nagyajtós	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=771120 y=234070	92,0	
54	Pap-halom-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770940 y=233510	91,1	
55	Pap-halom-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770910 y=233130	91,1	
56	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769620 y=238930	95,6	
57	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769470 y=233830	92,4	
58	Tanya-dűlő	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770030 y=233750	93,5	
59	Varjas?	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772020 y=233570	92,9	
60	Varjas?	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772360 y=233280	92	
61	Nincs dűlőnév	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=772670 y=233350	92,7	
62	Szele-hát	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=773640 y=233530	93,4 95,4	
63	Kecskés	Régészeti érdeklő hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770260 y=233150	94,0	

Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV Térkép -lap	Koordináták	Tszf. m	A lelőhely állapota
64	Kecskés	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770330 y=232930	93,0	
65	Homok	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770360 y=232630	90-92	
66	Homok	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770230 y=232470	92,3	
67	Homok	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=769830 y=232320	93,8	
68	Homok	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770130 y=232430	93,3	
69	Homok	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=770230 y=232160	92,6	
70	Pap-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-313	x=771690 y=232760	95-96	
71	Pap-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=771650 y=232630	90-94	
72	Pap-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=771520 y=232180	90-92	
73	Kígyós-lapos	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=773270 y=232930	93,4	
74	Kígyós-lapos	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=773410 y=232770	90,8	
75	Pap-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-313	x=771820 y=233080	91,4	
76	Tomaj	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=769805 y=231750	90-91,5	
77	Tomaj	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=771000 y=231840	92,6	
78	Pusztatomaj (Angolkert)	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=770000 y=231000	93,9	
79	Tomaj	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=770170 y=230350	92,5	
80	Kisfás-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-331	x=770180 y=230120	95-95,5	
81	Harang-halom	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=771520 y=230150	92,5	
82	Pap-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-331	x=772800 y=230850	90-93	
83	Ugar	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=770330 y=229650	92,2	
84	Ugar	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-331	x=770220 y=229260	90-94	
85	Hegyes-halom-dűlő	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-332	x=774450 y=230590	90,8	

Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV Térkép -lap	Koordináták	Tszf. m	A lelőhely állapota
86	Félix-major	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-332	x=775000 y=229650	90-90,5	
87	Félix-major	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-332	x=774760 y=229090	90-92	
88	Félix-major	Régészeti érdekű hely	Terepbejárás Próbaásatás	68-332	x=775030 y=229110	90-91	
89	Aranyos Kettős-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	68-333	x=773610 y=227000	93	
90	Homokbánya I-II.	Telep Temető	Megelőző feltárás	67-422	x=765810 y=236120	92	Bolygatott Részben elpusztult

Magyarázat a mellékletekhez :

Az első oszlopban a lelőhelyek sorszáma szerepel

A második oszlopban a dűlőnév

A harmadik oszlopban a lelőhely jellege (Pl.: telep, temető, régészeti érdekű hely stb.)

A negyedik oszlopban a szükséges ill. javasolt intézkedés

Az ötödik oszlopban az EOV (Egységes Országos Vetület) térképlap száma

A hatodik oszlopban a lelőhely EOV koordinátái

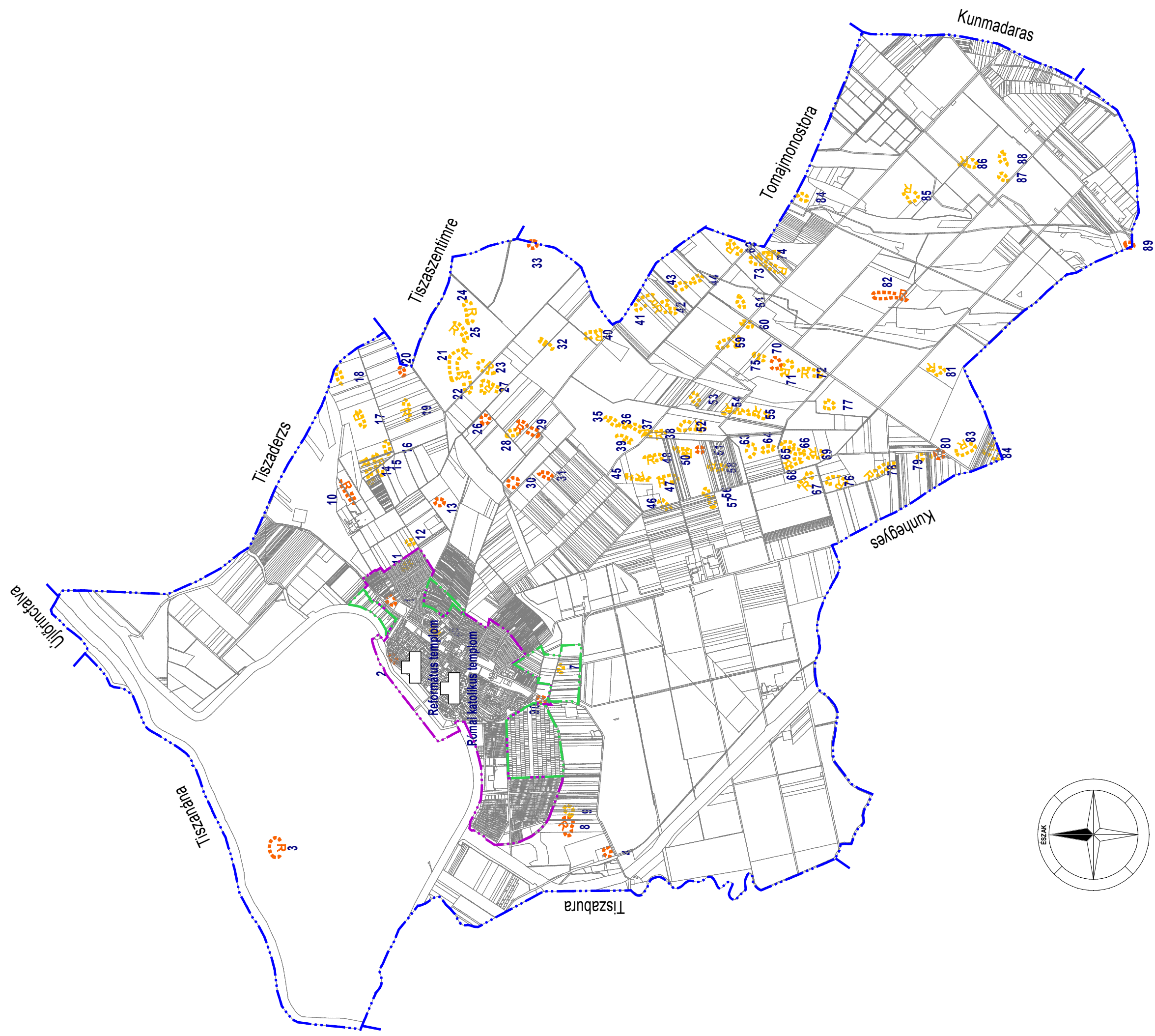
A hetedik oszlopban a lelőhely tengerszint feletti magassága

A nyolcadik oszlopban a lelőhely állapota, ha van rá adat

Kapcsolódó jogszabályok :

a 3/2002. (XII. 15.) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól,

a 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól.

 Meglévő belterületi határ

 Tervezett belterületi határ

 Közigazgatási határ

 Nyilvántartott régészeti terület

 Valószínűsíthető régészeti terület

Országosan védett művi érték